

Vurste

Groot in het klein

13 januari 2013

Vergeleken met de Chinese is het een peulenschil maar in Vlaanderen is ze de grootste: de muur rond het kasteeldomein Borgwal. 1,8 kilometer lang, vijf meter hoog en in baksteen metselwerk. Niet dat ze er daar in Vurste bijzonder gesteld zijn op hun muur. Eerder in tegendeel want volgens sommigen staat ze in de weg. Daarenboven is ze in slechte staat. Bij zoverre zelfs dat ze over meerdere honderden meter is ingestort. Wie kan het me dan kwalijk nemen dat ik in lachen uitbarst wanneer ik lees dat het dossier rond de kasteelmuur... muurvast zit?

Mirakel

Het is echter niet alleen de muur rond het domein die er slecht aan toe is, ook het barokke kasteel zelf staat al sinds vele jaren te verrotten.

Dit landgoed was in de 17^e eeuw een buitenverblijf van de illustere Gentse bisschop Monseigneur Triest. De geschiedenis van het domein en het kasteel gaat evenwel veel verder terug in de tijd. De oudste vermelding van Borgwal is die in een verkoopakte van 1538.

Het vervallen kasteel Borgwal in Vurste
Foto van het internet. Creative Commons. Auteur PMR Maeyaert

Een aankondiging in de „Gazette van Gendt“ van 1775 vermeldt de verkoop van: „het schoon, groot en vermaerd goed van wijlen d' heer van Ongeval tot Vurste tussen de 2 en 3 mylen van de stad gelegen, strekkende tegen de kercke van hetzelfde Vurste ende omtrent de Schelde, bestaande in een kasteel ende hof, rondom in gemetste wallen, waarvoor ene schone bassecour, rondom in muren, ende daarachter ene gemetste spiegel ofte vijver (61 a 49 ca) hebbende in het midden ene hoog springende fonteyne, daernevens ene vijver, buitenge-meyne druiftakken ofte wijngaerden, bosqui-en, wandelingen, gloriëttē, fonteynen ende andere vermaekelykheden, alsmede ene

schone nieuwgebouwde hofstede, tesamen 15 bunder, alle 't eene blokke ende besloten in nieuwgemaekte kloeke hoge muren“. Waerlyck een schoon goed, dus. Nu staat enkel het „duyfehuys“, de duiventoren, er weer florissant bij. Voor de rest is het kostenplaatje om een restauratie rond te krijgen van die aard dat er gehoopt wordt op een weldoener of een mirakel. Hetgeen zo ongeveer op hetzelfde neerkomt want het geheel is geklasseerd en een eventuele projectontwikkelaar zal zich wel wachten om centen te gaan smijten tegen zo'n molensteen rond zijn nek.

De grafelijke familie *Goethals de Mude de Nieuwland*, de laatste bewoners van het kasteel, verkochten het uiteindelijk in 1975 aan de Broeders van Liefde. Deze laatsten hebben er sindsdien een opvang voor mentaal gehandicapte volwassenen uitgebouwd. Weliswaar in andere, nieuwere, gebouwen dan het kasteel zelf. Het centrum draagt de wat eigenaardige naam *Broeder Ebergiste*.

Klein

Is zijn muur dan de grootste omheining van Vlaanderen, Vurste zelf is bepaald klein. Immers met een oppervlakte van ongeveer 4,5 vierkante kilometer leg je niet veel gewicht in de schaal van het kadaster. Met iets meer dan 1000 inwoners al evenmin. Sinds het begin van de jaren zeventig van vorige eeuw maakt het met nog vijf andere dorpen deel uit van

De Sint-Martinuskerk in Vurste

Groot Gavere. Dat is destijds niet tot volle tevredenheid van zijn inwoners gebeurd want de residenten van Gavere werden en worden bedacht met de spotnaam „Coldragers“. Behalve in de Ronde van Frankrijk is een „col“ een hoge, stijve hemdskraag. Eertijds echter was dat het vestimentaire attribuut waarmee de hogere klasse, of zij die dachten daartoe te horen, zich onderscheidde van het vulgus. De spotnaam betekent dus zoveel als „dikkenekken“ ofte „kouwe kak“. Opscheppers, dus. De wrevel zal in die meer dan dertig jaar wel al wat bekoeld zijn, neem ik aan. Al blijft de spotnaam overeind.

Vurste ligt aan de Schelde. Zij het met slechts zijn uiterste noordelijke puntje, maar toch. Het dorp heeft uiteraard een kerk. Die is gebouwd in Balegemse steen zoals zovele kerken in de streek en ver daarbuiten. De gotische Sint-Martinuskerk stond daar al in de 14^e of 15^e eeuw. Tussen de 16^e en de 19^e eeuw werd ze enkele malen verbouwd en vergroot. Zelfs recent nog, tussen 2000 en 2006, werd eraan gewerkt.

Ga ver

Gavere ligt ongeveer halweg tussen Gent en Oudenaarde. De oorsprong van de naam Gavere is weliswaar ver in het verleden te zoeken maar toch niet onbekend. Ooit moet het hier „Gauara“ hebben geheten en dat zou als „gabra“ een moeras of een drassige weide aanduiden. Er is bijna geen gemeente in het Scheldebekken die niet ergens een plaats heeft die „De Gavers“ of iets van die strekking genoemd wordt. Te allen kant vindt men immers Gaverbeek, Gavergoed, Gaverland enzovoort. Dus zo exclusief is de naam helemaal niet.

Ooit was het wel een belangrijke plaats. Onder andere door zijn strategische ligging aan de Schelde. Keizer Karel V heeft Gavere ooit zelfs tot prinsdom verheven! Lamoraal van Egmont werd de eerste prins. Geen wonder dat de inwoners van die gemeente het in hun bol hebben. Althans volgens diegenen die daar niet wonen.

Het was nog donker toen ik er dit keer passeerde maar ik weet dat er aan een einde van het marktplein iets staat wat op het eerste gezicht een overblijfsel van een oude burcht lijkt. Doorgaans is het feestelijk getooid met vlaggen. Het is echter al snel duidelijk dat er niets authentiek is aan dit bouwsel. Het blijkt een monument te zijn dat herinnert aan het feit dat daar ooit een waterburcht heeft gestaan. Die werd door Filips de Goede veroverd in de Slag om Gavere in 1453. Het waren de inwoners van de stadstaat Gent die het toen opnamen tegen hun landsheer. De burcht van Gavere deed daarbij dienst als uitvalsbasis voor de Gentse stoottroepen. Ondanks hun heftige verweer werd de burcht toch ingenomen en lieten er ongeveer 15 000 Gentenaars het leven. „Door verraad en tegenslag“, zoals het verhaal gaat. Een Gentse keurtroep van ongeveer 1000 strijders bood nog urenlang weerstand maar ze werden tot de laatste man afgeslacht.

Behalve het wat pathetische monument aan de Scheldebrug is er op de markt nog een andere getuige te vinden van dit ooit zo bloedige treffen. In het voortuintje van het gemeentehuis staat een krijger in volle wapenrusting versteend voor zich uit te staren. Het moet een Gents soldaat voorstellen zoals die in de Slag om Gavere heeft rondgelopen en in de pan

Valeir van de Moart en Flupke Fonteine
Foto van het internet. Bron en auteur onbekend.

werd gehakt. Ter plaatse wordt hij familiair aangeduid als „Valeir van de Moart“ (Valère van de Markt). Behalve dat zijn „valeirkes“ ook nog een lokale zoetheid. Naast Valeir is er ook nog *Flupke Fonteine*. Die bewaakt een in Doornikse hardsteen gebouwde fontein die daar al sinds 1781 staat. De fontein wordt gevoed door de Sint Amandusbron. De Gaverlingen Guy Van Hove en Mathieu De Clippele kropen in de huid van de poppen Flupke en Valeir. Ze speelden in januari 1988 hun eerste spektakel in het café *d' Halve Maone*, de plek waar nu 't Gavreie is. Omdat er maar honderd mensen per

keer de vertoning konden zien, werden de toehoorders verzocht om de grappen en pointes niet eerder verder te vertellen dan nadat alle voorstellingen voorbij waren.

In 1989 werd beslist om kostuums te maken om ook in levende lijve Flupke en Valeir te spelen. De twee figuren waren al snel een groot succes en ze werden wereldberoemd in Gavere. De marionetten zijn later vervangen door stangpoppen omdat die beweeglijker zijn. Zo werd het marionettentheater de poppenrevue *'t Spelleke van Goavre*. In die revue steken Flupke en Valeir de draak met alles en iedereen die bekend is in Gavere. Rond nieuwjaar krijgt iedereen die in Gavere wat wil betekenen in die revue op een komische wijze zijn vet.

Gunslinger

Gavere heeft een kleurrijke maar nogal dubieuze figuur als burgemeester: Hugo Leroy. Zijn grootvader, August Leroy, was meerdere decennia lang burgemeester van Astene. Zijn vader Maurice Leroy was schepen (wethouder) in Deinze. Om maar te zeggen dat ze in die familie wel met politiek bezig waren.

Hugo Leroy ging naar de lagere school in Astene. Vervolgens, tot hij veertien jaar geworden was, ging hij naar de middelbare school in Aarsele. Waar hij hout- en metaalbewerking leerde. Het kan in twee jaar tijd nooit veel geweest zijn. Toch werd hij zaakvoerder van het veevoederbedrijf Leroy in Asper. Iets waarvoor je allicht niet veel metaal of hout moet bewerken.

Gezien zijn stamboom lag het voor de hand dat hij zich ging lanceren in de gemeentepolitiek. Met succes, want hij werd gemeenteraadslid. Hij was ook 10 jaar schepen in Gavere. Hij werd burgemeester van die gemeente in 1998 toen Carlos Dierickx, de burgemeester in functie, midden de legislatuur zijn tricolore sjerp aan de wilgen hing. Je vraagt je af waarom. De man was slechts iets meer dan 80 jaar oud en hij was tot dan maar 46 jaar burgemeester geweest. Het burgemeesterschap viel Leroy zo in de schoot. Hij werd telkens opnieuw uitgeloot na de verkiezingen van 2000, 2006 en 2012. Mocht het de bedoeling zijn dan heeft dus nog maar 51 jaar te gaan om zijn voorganger te kloppen.

Burgemeester Leroy kreeg de bijnaam „de sheriff“. Onder meer wegens zijn voorliefde voor de United States en de Amerikaanse mentaliteit. Ook omdat hij soms 's nachts patrouilleert in zijn gemeente om alle eventuele kwaad eigenhandig met wortel en tak uit te roeien. In 2009 ontstond er ophef omdat hij in het satirische televisieprogramma *Man Bijt Hond* openlijk de vuurwapens in zijn slaapkamer toonde aan heel Vlaanderen. De gouverneur van de provincie Oost-Vlaanderen kon er niet mee lachen en de sheriff werd flink op de vingers getikt. Bij mijn weten hebben ze hem echter zijn ster niet afgenomen.

In 2011 kwam Leroy nog eens in opspraak. Hij werd toen samen met een bedrijfsleider veroordeeld wegens smaad aan een politie-inspecteur. Ze hadden 's mans naam ernstig beklad bij de instelling die de werking van de politie moet controleren, het Comité P, en bij de Procureur des Konings in Gent. Onterecht, zo bleek.

Trots op de rots

Vroeger kon je in sommige cafés wel eens het volgende diepzinnige rijmpje lezen:

*Toen Mozes op de rotsen klopte
was 't wonder dat er water dropte.
Nog groter wonder geschiedt er hier.
Als men klopt, dan krijgt men bier.*

In Dikkelvenne was het niet Mozes die op de rotsen klopte. Op de Rotse, eigenlijk. Kijk, de zaken stonden er als volgt voor: Dikkelvenne zat zonder drinkwater. Dat is een toestand die zoals bekend niet lang is vol te houden. Evenwel, wanneer het waterpeil laag is, is de hemelse redding nabij. Tenminste toch in de achtste eeuw van onze tijdrekening. Er verscheen toen namelijk prompt hulp in de persoon van Sint Christiana. Deze dame moet ooit een Schotse prinses geweest zijn en in een ver en grijs verleden moet ze de Schelde zijn

Café De Rotse. Te zien aan het uitstaande terras verwachten ze daar nog een ander mirakel dan de Christianabron.

De Sint-Petruskerk in Dikkelvenne

afgezakt. Waarschijnlijk met een vaartuig. Op de vlucht, zeggen sommige bronnen. Misschien voor dat aanhoudende gezeur van de doedelzakken. Hoe dan ook was het haar bedoeling de oeverbewoners in onze contreien tot het ware geloof te bekeren. In Dikkelvenne aangekomen werd ze dus geconfronteerd met het nijpende gebrek aan drinkwater. Zoals iedereen weet kan je preken wat je wil, indien alles dorst heeft dan kan het woord niet ontkiemen. Woorden wekken maar voorbeelden strekken en geen woorden maar daden. Dus gaf mevrouw Christiana achteloos even een mep met haar mispelaren wandelstok op „De Rotse“, een verrassend hoge heuvel in het oude hart van Dikkelvenne. Et voilà, daar begon het water te stromen. Dat doet het dezer dagen nog steeds. Die ijzersterke truc heeft ze op andere plaatsen trouwens nog meermaals herhaald en ook daar... jawel! Er zijn hier in de streek meerdere bronnen die prachtig drinkwater leveren dat nu gebotteld en wel aan de consument wordt gebracht. Uiteraard is er ook een Christianabron. Maar in café „De Rotse“ kan je op je kloppen zowel bier als water krijgen. Of nog wat anders wat in het cafébedrijf gangbaar is.

Afgaande op het voorgaande zou je het niet verwachten maar de parochie en de kerk zijn niet toegewijd aan Sint Christiana maar aan de Heilige Petrus. De oude kerk stond nochtans precies op de wijk De Rotse. Nu ja, Petrus betekent nu eenmaal „steen“ of „rots“. Toch moet er iets mis geweest zijn met de stabiliteit van het gebouw want in 1824 stortte de kerk in en, alsof dat nog niet genoeg was, brandde het restant ook nog eens uit! De plaats van die oude kerk is bekend want juist daar staan nu de kapel en de fontein ter ere van de heilige Christiana. Een nieuwe Sint-Petruskerk werd in 1826 ingewijd. In de Eerste Wereldoorlog werd de kerk beschoten en daar werd ze niet beter van. De herstelling van de opgelopen schade werd in 1920 ter hand genomen. De „Steen van Bochaute“ is een gedenksteen aan de dorpsgrens met Dikkele. Die steen herinnert aan een kostbaar document uit 1249 waarin bepaald werd dat van dan af het

Oud-Nederlands of Diets, de volkstaal, moest gebruikt worden voor bestuursdocumenten. Voordien zal dat allicht wel het Latijn geweest zijn.

Bau en Beau

Het moet al raar lopen wil er in één of ander dorp niet een kasteel aanwezig zijn. Wat dat betreft wil Dikkelvenne alleszins niet voor anderen onderdoen. Hier is dat het *kasteel Baudries*. Dat wordt ook wel *Beaudries* of *Dikkelvenne* genoemd.

De geschiedenis van dit omwalde kasteel gaat terug tot de middeleeuwen. Het behoorde toe aan verschillende rijke families. In de 18^e eeuw kreeg het kasteel zijn huidige rococo-gezicht. In de 19de eeuw onderging het belangrijke wijzigingen in opdracht van graaf d'Ansembourg. Het kasteel en het park dat er bij hoort zijn beschermd. Af en toe worden ze voor bezoek open gesteld. Er wonen nu geen nakomelingen van de vroegere eigenaars meer en het kasteel staat naar het schijnt te koop. Een unieke kans voor wie nu soms wat krap behuist is...

Voor kort werd het doorgaans stille Dikkelvenne opgeschrikt door gillende kettingzagen. Het bleek dat men doende was de beukendreef van Kasteel Baudries tegen de grond te leggen. De dreef, het park en het bos vormen een harmonisch geheel met de 18^e-eeuwse gebouwen. De milieudeskundige van de gemeente Gavere verklaarde dat de beuken er klaar voor waren om gekapt te worden en de eigenaars kregen de vergunning om de vier beukenrijen in de dreef te vellen. Evenwel onder de voorwaarden die het Agentschap Natuur en Bos hen oplegde. Zo moeten er nieuwe bomen geplant worden. Ook nu in vier rijen. De nieuwkomers moeten ook al van bij de aanvang een diameter van tussen 12 en 14 centimeter hebben.

Saks zette een boompje op

Gaat men in Dikkelvenne nogal driest te werk daar in de kasteeldreef, in Meilegem was het slechts één boom die eraan moest geloven. Maar dan eentje die kon tellen: *de Saksenboom*. Het is je vergeven dat je dat misschien niets zegt.

Het was een eeuwenoude lindeboom die op de grens tussen Meilegem en Dikkelvenne stond en hij moest geveld worden. Dat was helaas wel nodig want de boom was onherstelbaar aangetast door houtrot. En zo ging hij stilaan een gevaar vormen. Daarmee verdween een landmark want de boom was sinds 1942 als monument beschermd en hij leek daar wel voor eeuwig te staan. De soort was een oude variëteit van de Hollandse Linde, een kruising tussen de winter- en de zomerlinde. De boom was tweehonderd jaar oud, had een stamomtrek van meer dan drie meter en een kruin van ongeveer twintig meter. De linde werd destijds door de familie Saks geschonken aan het armenbestuur van Meilegem, vandaar de naam Saksenboom.

Al met al een treurig einde van deze reus. Maar er is ook goed nieuws. Graaf d'Ursel de Bousies van Beerlegem beloofde al een nieuwe boom van redelijke omvang te laten planten. Zo blijven het herkenningspunt in het landschap en de plaatsnaam Saksenboom behouden. Die nieuwe boom staat er ondertussen maar naast de eerbiedwaardige Methusalem lijkt het toch maar een iel gevalletje te zijn. Voorlopig.

De walm van Zwalm

Meilegem is een klein dorp dat aan de Schelde ligt. Het is, samen met de huidige wijk Hermelegem één van de twee Scheldedorpen die onder de vleugels van Zwalm zijn geschaard. Meilegem heeft een oppervlakte van slechts 734 hectare. Dit dorpje werd meegetrokken met de evolutie van het economisch leven in de rest van Zuid-Vlaanderen. De eens zo belangrijke landbouw werd er vooreerst aangevuld met textielnijverheid. Dikwijls in huisnijverheid voor rekening van fabrikanten. In de 20^e eeuw nam de werkgelegenheid in de landbouw voortdurend af en moest er elders naar werkgelegenheid gezocht worden. Zo kwamen er vele pendelaars die zich dagelijks naar, vooral, Brussel begaven.

Al naar gelang de bron wordt Meilegem voor het eerst vermeld in 1130 of in 1155. Maar reeds lang voordien moet er hier bewoning geweest zijn. Zowaar reeds in de prehistorie.

De Steenbakker in Meilegem met de kerk op de achtergrond

Meer bepaald het Paleolithicum. Ten bewijze daarvan zijn er stenen gebruiksvoorwerpen gevonden tijdens veldprospecties in het gebied rond de Schelde in de periode van 1980 tot 1995.

In het begin van de 19^e eeuw werd er in Meilegem ook al gezocht naar steen. Een welbepaalde soort: steenkool. In 1806 verrichtten twee mijningenieurs, de gebroeders Castiau, afkomstig uit Luik, in Meilegem een proefboring naar het zwarte goud. Zonder resultaat. Later stortten zich nog anderen op de prospectie zoals de brief uit 1838 die een zekere Bousard uit Meilegem bezit het vertelt. De opmerkingen tussen vierkante haakjes zijn van mij afkomstig.

„In 1810 is de Oudenaardse maatschappij opzoeken begonnen in de gemeente Meilegem. Door het maken van een blinde schacht met een diameter van 7 Gentse voet [maat 43 à 44 vermits een Gentse voet overeenkwam met 0,275 meter. In dit geval is er dus sprake van een schacht die ongeveer 1,9 meter diameter had] in achtkantige vorm. De schacht is gemaakt tot een diepte van 300 Gentse voet [89,5 meter] en zeer goed gestut met eikenhouten planken van 4 tot 8 duim dikte volgens de kwaliteit van het terrein en de in bedwang te houden lagen. Bij het uitdiepen van de schacht tot 30 voet [9 meter] vond men doorlopend een zeer vette blauwe zandachtige klei, gekend bij de mijnwerkers onder de naam „dieves“ [?]. Op een diepte van 300 voet vond men een laag zand die de ingenieur aan de opzichters voorlegde die het voor „tourtau“ [?] namen. Aan de voet van deze laag heeft men een boring gedaan van 40 voet diep. Dieper is men niet kunnen gaan omdat men op een harde laag stootte. De deeltjes „schitse“ (oliehoudende leisteen) verzameld na het boren veronderstelden de aanwezigheid van steenkoolrots. Men wilde de schacht verder uitdiepen, maar het water steeg in de put tot bijna 200 voet hoog. Het gebruik van een brandweerpomp was nodig om het water uit te pompen. Men riep de aandeelhouders samen, deze deinsden terug voor de uitgaven en men stopte met graven.” De plaats van de opzoeken was bepaald op een evenwijdige lijn van de steenkoolputten die zich bevonden in de Hartz (Duitsland) en op de boorden van de Rijn. Later, in 1906, werd nog een boring uitgevoerd door de „NV Brusselse Boringen“ tot een diepte van 241 meter (maar blijkbaar zonder gunstig resultaat).“

Blijkbaar zonder gunstig resultaat, inderdaad.

Garde Champêtre en baksteen

Over de geschiedenis van de oudste kerk die in Meilegem heeft gestaan is niets bekend. Tot in de 18e eeuw stond er maar een schamel kerkje. Op een schets van 1707 wordt de kerk voorgesteld, gezien uit het noordoosten, met één beuk en met een vlak gesloten koor. Er kan geredelijk verondersteld worden dat de kerk gebouwd was met Doornikse kalksteen. Die was immers relatief gemakkelijk aan te voeren doordat de Schelde vlakbij is. Redenerend langs dezelfde lijnen is het waarschijnlijk dat de stijl Romaans was.

Van de oude kerk is nog het voetstuk van de doopvont bewaard gebleven en nog te zien. Dat heeft wel een wat merkwaardige toepassing gevonden. Het blok Doorniks kalksteen is te vinden aan het kruispunt van twee straten in de dorpskern van Meilegem. Er wordt gedacht dat het wel eens afkomstig zou kunnen zijn uit de 12e eeuw. Oudere inwoners spreken erover als „de champettersteen“. De veldwachter placht destijds immers vanop deze steen de berichten van algemeen belang om te roepen na de zondagsmissen.

De kerk die er nu staat is toegewijd aan Sint Martinus en ze heeft nog steeds maar één beuk. Ze werd in het laatste kwart van de 18e eeuw gebouwd. Ook de uitrusting en het

meubilair zijn overwegend uit die tijd.

Meilegem heeft nog wel meer met steen te maken dan enkel maar de aanwezigheid van de champettersteen. Baksteen had er vroeger een belangrijke plaats in het gemeenschapsleven. Niet zo verwonderlijk want met de nabije Schelde en de klei die de rivier heeft afgezet in de loop der tijden, lag dat wel enigszins voor de hand. Bij de kerk staat een flink standbeeld van iemand die stoer met een schop naar een vreemde machinerie wijst. Het beeld blijkt "De Steenbakker" te heten. Een hommage aan deze economische activiteit die nu bijna volledig uit de streek is verdwenen. Bij mijn weten is er nog maar één steenbakkerij. Een grote, die op industriële schaal produceert.

Clovis en Clothildis

Ooit moeten er in onze streken wel beren rondgelopen hebben. Indien je echter op die grond *Beerlegem* zou willen duiden als „het huis van de beer“ dan zit je er naast. De dorpsnaam Beerlegem is afgeleid van het Germaanse *Barilinga haim*, wat zoveel betekent als „*Woning van de lieden van Barilo*“. Heel wat minder avontuurlijk.

Het lijkt er wat op dat alle dorpen hier in de omtrek klein zijn. Beerlegem is daarop geen uitzondering want met 348 inwoners kan men deze localiteit bezwaarlijk groot noemen. Het dorp is dan ook al sinds begin zeventiger jaren van vorige eeuw opgegaan in het grotere geheel van, eerst, Munkzwalm en later Zwalm. Die laatste bestuurlijke entiteit siert zich met de naam „Paradijs van twaalf gemeenten“. Zo staat het althans in de rugleuning van een bank langs de weg gebeiteld. Bij een vorige tocht heb ik dat zelf kunnen lezen. We laten deze verkoopspraatjes maar even voor wat ze zijn. Om met mijn moeder zaliger te spreken: „Je moet je wat achten, wil je wat zijn“.

Het blijkt alweer dat je nooit zomaar „dorp“ mag zeggen tegen een dorp want het verder bescheiden Beerlegem heeft een zeer lange geschiedenis. In de tijdspanne tussen 1955 en 1967 werd hier een zeer uitgestrekte *Merovingische begraafplaats* blootgelegd met ruim 150 graven waarvan er enkele zeer merkwaardig en waardevol zijn. De Merovingische dynastie dankt zijn naam aan Merovech, de min of meer legendarische koning van de Salische Franken. Voor zover bekend moet de man van 447 tot 457 geheerst hebben. Zijn kleinzoon *Clovis* kon het grootste deel van Gallië ten noorden van de Loire verenigen. Hij liet zich in 496 dopen, waardoor het christendom de staatsgodsdienst van het Frankische rijk werd. Het verhaal dat ons in de lagere school werd verteld zegt dat Clovis op een bepaald moment in een veldslag op het punt stond danig op zijn duvel te krijgen en dat hij toen heeft uitgeroepen: „*God van Clothildis (zijn vrouw die het katholieke geloof aanhing) schenk mij de overwinning en ik zal me laten dopen*“. In die tijd gebeurden de wonderen, vaak tussen de soep en de patatten of op bestelling. In dit geval werd de vijand vervolgens verpletterend verslagen. Clovis hield woord.

De Merovingen verbrandden hun doden niet maar begroeven ze op een rituele manier. Blijkbaar hebben ze toentertijd daarvoor de plaats uitgekozen die nu tot ons is gekomen als Beerlegem.

Biezen gepakt te

Ook in dit dorp staat een kasteel. Dat moet in de 18^e eeuw gebouwd zijn en het staat in een prachtig domein. Schijnt het. Want de wandeling ging niet over of zelfs maar langs dat bewuste domein. Ik heb het dus ook maar van horen zeggen. Wel wordt het stulpje nog bewoond door een heuse graaf en zijn egaade. Hij heet graaf Hubert d'Ursel de Boussis en zij luistert naar de naam Philippine de Liedekerke de Pailhe. Voor het geval je die mensen op de koffie wil vragen, nu weet je tenminste hoe ze precies moeten aangesproken en -geschreven worden. Het kasteeldomein heet „*Ten Biezen*“ en het is 60 hectare groot. Het park telt drie vijvers en het is deels in Engelse, deels in Franse stijl aangelegd. Op het domein staan ook vier schandpalen. Er moet daar dus ooit nogal wat aan de kaak gesteld zijn. De palen horen tot verschillende „heerlijkheden“ en die van de heerlijkheid Beerlegem is onthoofd. Het bovenstuk werd in de jaren zeventig van vorige eeuw gestolen en het is nooit meer teruggevonden.

André

Uiteraard heeft het dorp een kerk. Alweer niet zo'n kleintje, overigens. Het is *de laatgotische Sint-Andreaskerk*. Ze is gedeeltelijk met baksteen en gedeeltelijk met Balegemse zandsteen gebouwd. Merkwaardig vind ik wel dat die kerk in 1943 is geklasseerd! In volle oorlogstijd dus. Wat zou men toen onder die klassering hebben verstaan? Dat niemand het pand mocht in puin gooien of zo? Het schijnt in elk geval niet gebeurd te zijn.

De bestuurlijke entiteit zowel als de streek ontleen hun naam aan de Zwalmbeek. Een soms vrij forse beek die in de Schelde uitmondt. Op deze wandeling ben ik hoogstens eens dicht bij die waterloop geweest maar gezien heb ik hem niet. Je kan nu eenmaal niet overal komen. Ook de Schelde kreeg ik maar voor een kort stukje van het traject te zien.

Baai

Van de zes deelgemeenten die Gavere telt, ligt enkel Baaigem landinwaarts, weg van de Schelde. Het dorp strekt zich uit over een oppervlakte van 3,79 vierkante kilometer. Toen de koppen geteld werden op 31 december 2005 kwam men tot 565 inwoners. Met dat aantal Baaigemnaren als maatstaf is het dorp het kleinste van heel Groot Gavere.

Ook hier heeft de kerk een lange geschiedenis. Het eerste christelijke kerkje in Baaigem zal vermoedelijk, zoals de meeste gebouwen van vóór de 10^e eeuw, in hout geweest zijn. Later werd de houten kerk door een stenen gebouw vervangen. Men heeft vrij betrouwbaar kunnen reconstrueren hoe de eerste stenen kerk er moet uitgezien hebben. In 1912 wilde men een nieuwe vleugel aanbouwen en daarbij kwamen de grondvesten van de oudste kerk aan de oppervlakte. Het eerste stenen kerkgebouw moet een rechthoekige vorm gehad hebben en van het Romaanse zaaltype geweest zijn. Met bescheiden afmetingen. In de eeuwen die volgden zijn er geregeld min of meer grote veranderingen gebeurd. Nochtans is er zeer weinig bekend van wat er precies is gedaan. Tijdens de 14^e eeuw kwam de kerk onder de bescherming van de Franse abdij van Anchin en toen kreeg ze een toren. Het is echter pas vanaf de 15^e eeuw dat er regelmatig rekeningen omtrent herstellingen gevonden zijn in het oude abdij-archief van Anchin. Zoals voor de meeste kerken in het oude Land van Aalst, is de 16^e eeuw een slechte tijd geweest voor de kerk van

De kerk in Baaigem

Baaigem. Bijvoorbeeld had de toren in die tijd zeer veel te lijden van oorlogen en stormen. Tussen 1623 en 1627 werden door de abdij van Anchin grote herstellingswerken uitgevoerd. Sedert die tijd is er tot in 1912, behoudens kleine herstellingen, geen enkele grote verandering meer gebeurd.

De kerk is toegewijd aan Sint Bavo.

Markt

In 1980 was een aantal landbouwers ontevreden. Dat gebeurt met die categorie van de bevolking wel eens meer maar destijds waren ze niet te spreken over het luttele geld dat ze in de groothandel kregen voor hun producten. Ze namen het heft zelf in handen en zette Baaigem zichzelf op de kaart doordat daar de eerste *boerenmarkt* werd georganiseerd. De boeren besloten namelijk hun waar rechtstreeks aan de verbruiker te verkopen op een openbare markt. De boerenmarkt van Baaigem is daarmee de oudste van Vlaanderen. Elke zondagnamiddag komen landbouwers uit de streek in de Baaigemstraat hun waren aanprijzen. Aanvankelijk kende het idee veel succes. In Baaigem stonden er in de beginjaren soms wel vijftientig kraampjes. Ook elders werden boerenmarkten ingericht.

De Prinsenmolen in wintertooi

Op het toppunt van zijn populariteit waren het er wel veertig! Dat aantal is nu teruggelopen tot ongeveer acht. De terugval is te verklaren doordat de boeren er zelf niet meer aan willen. Ze zien liever alles in het groot en een klein kraampje op een markt past niet in die visie. De Baaigemnaren zijn niet onverdeeld gelukkig met die boerenmarkt want het dorpscentrum is maar klein en daarom moet alle verkeer omgeleid worden wanneer de markt plaats vindt. Desondanks zijn ze toch fier op hun markt. Zeggen de boeren. Men is in Baaigem ook nogal ongelukkig over het feit dat het dorp destijds werd opgeslokt door het grotere geheel van Gavere. Getuige daarvan is een nogal merkwaardig stuk Balegemse zandsteen dat in een prieltje is opgesteld en waarbij een bespiegeling te lezen staat over kleine dorpen die sterven. Wat die steen verder te maken heeft met de fusies van weleer, dat is me volkomen onduidelijk.

Paardenmiddel

Het gaat wellicht wat ver om Baaigem een „landbouwdorp“ te noemen maar feit is wel dat het dorp toch nogal eng verbonden blijft met landbouwactiviteiten. Behalve de boerenmarkt wordt er ook elk jaar op de terreinen van de manege Het Wannehof een zogenaamd Paardenevenement georganiseerd. Daar vinden dan de Vlaamse kampioenschappen paardenmennen plaats. De organisatoren richten zich op het recreatieve gebruik van het trekpaard. Behalve dat is er dan ook een tentoonstelling van neerhofdieren. Met de mij onbekende „oerkip“. Evenals de Ronquièrekalkoen (staat die op een hellend vlak?), de Houdeng, de Crèvecoeur' en de sierkip Yokahama. Op zondag komen daar nog schapenrassen bij. Het kan niet op. Het valt me enigszins tegen dat er geen geiten bij zijn.

Semmer let op uw zake

Het reliëf hier in de streek rond Gavere is merkwaardig. Enerzijds is er de vallei die de Schelde eeuwen en eeuwenlang heeft uitgeschuurd en waar het landschap zo plat is als de spreekwoordelijke pannenkoek. Anderzijds gaat dat soms opeens zeer steil en abrupt de hoogte in: de steilrand. Op die steile rand van de Scheldevallei ligt het beschermde dorpsgezicht van Semmerzake. Uitkijkend over de weidse meersen en de oude kleiputten van het vlakke deel van de vallei.

De Sint-Pietersbandenkerk uit de late 19^e eeuw heeft een vieringtoren bewaard die veel ouder is. In de kerk is onder andere een voorbeeldig gerestaureerd orgel uit 1790 te zien. Een werkstuk van de alom bekende Lambert Van Peteghem.

Het dorp was eens bekend om zijn seizoensarbeiders die naar Noord-Frankrijk trokken om er bieten te gaan oogsten. En omwille van zijn steenbakkers. Ook hier.

Champignon

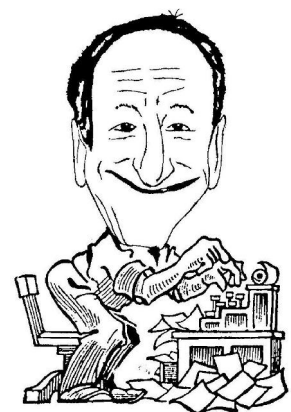
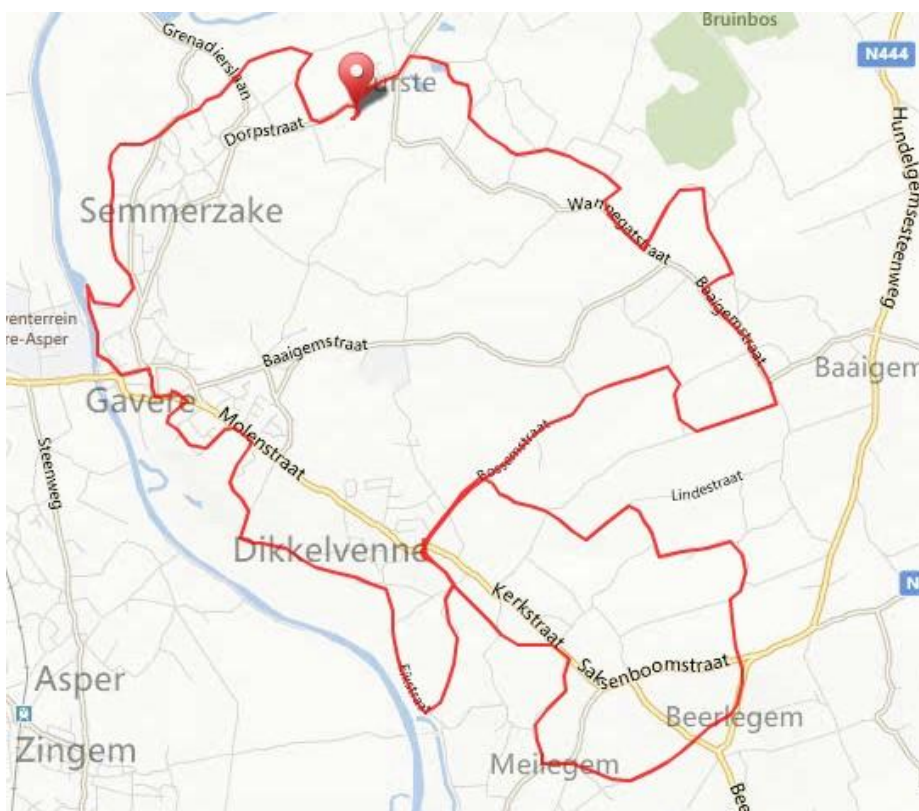
Het verrast me telkens weer te zien hoeveel bunkers hier over de akkers verspreid liggen. Niet alleen hier trouwens maar overal in de streek. Bij nader inzien is het wel uit te leggen. Deze grauwe, sombere, dreigende getuigen van een tijd in onze vaderlandse geschiedenis die even grauw, somber en dreigend was als hun uiterlijk, waren onderdeel van een hele gordel: het *Bruggenhoofd Gent*. De Bouw van Bruggenhoofd Gent was eigenlijk maar een klein onderdeel van de ganse fortificatiepolitiek op het hele Belgische grondgebied. Geen enkele van die bunkers wordt nu nog gebruikt. Hetzij dan door de vleermuizen die dikwijls een goed onderkomen in die vochtige hollen vinden. Elk zijn meug. Er is echter wel één bunker die tot voor kort wel nog gebruikt werd. Die was trouwens geen deel van het Bruggenhoofd maar van veel recentere datum. De bunker van Semmerzake is eentje die zich

bevindt onder het militair radarstation in Semmerzake. In het jargon: het *Air Traffic Control Centre Semmerzake*. De bunker bleef in gebruik tot april 2009.

Met het bouwen van de ondergrondse bunker werd begonnen in 1952. Dat moest gezien worden als een deel van het strategisch plan om op Belgisch grondgebied drie geheime bunkers te bouwen. De vermeende dreiging kwam ook dit keer uit het oosten. Het was volop de tijd van de Koude Oorlog en de militaire paranoia verwachtte dat de Russen hier elk ogenblik zouden binnenvallen. De bunker van Semmerzake had, samen met die van Glons, tot taak constant het luchtruim te controleren. Er was nog een Drieten im Bunde in dit bunkergezelschap: de bunker onder de Kemmelberg. Een groot complex dat dienst moest doen als commandobunker. Nog maar onlangs werd die infrastructuur toegankelijk gemaakt voor het publiek. De dreiging uit de Sovjetunie is duidelijk weggefallen en daarmee ook het vermeende nut van die militaire kunstwerken.

Tegelijk met de zend- en ontvangststations in Munte werd de ondergrondse bunker van Semmerzake in 1956 officieel in gebruik genomen om het militaire luchtverkeer van het Belgische grondgebied en de NAVO in de gaten te houden.

In 1999 werd er alweer beton gestort waarbij bovengronds op de bunker een complex werd gebouwd dat opvalt door een 13 meter hoge witte bol. Een grote witte paddenstoel die van ver te zien is. Vooral omdat die witte kleur wel erg afsteekt tegen de sombere naaldbossen daar dichtbij. Die bol vormt sinds 2001 de koepel rond de nieuw geïnstalleerde radar waarmee de basis sinds 2000 het luchtruim 450 kilometer ver en 61 kilometer hoog kan controleren. De bunker werd volledig gebruikt, zowel onder- als bovengronds, tot begin 21^e eeuw. Omstreeks 2004 werd de controlekamer van het radarstation bovengronds gebracht. Het gebruik van een ondergronds complex werd te duur. Onder meer wat verwarming en klimaatregeling betreft. Sinds de controlekamer verhuisd is, bleef het ondergrondse complex tot april 2009 bemand door een tiental technici, die instonden voor de generator die het radarstation van elektriciteit voorziet. Dat houden ze daar graag in eigen hand want onze energiesector is helemaal verkwanseld aan de Fransen en met die weet je maar nooit. De Franse slag, nietwaar?

© 2013
Michel Christiaens